

Anmeldelser

Malene Friis Andersen & Svend Brinkmann
(red.):

Nye Perspektiver på Stress

Klim, Århus, 2013, 226 sider

ISBN 978 87 7 129 167 4

Nye Perspektiver på Stress samler en række forskellige bidrag om, hvad stress er, hvad der forårsager stress, og hvordan stress kan forebygges og behandles. Bogen er redigeret af Malene Friis Andersen, der er ph.d.-studerende ved Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, og Svend Brinkmann, der er professor i psykologi ved Aalborg Universitet. Udover redaktørerne har en række danske forskere og praktikere bidraget med kapitler. Opbygningen giver et kalejdoskopisk blik over stressfænomenet, som det optræder i eksempelvis kliniske, erhvervspsykologiske og sociologiske sammenhænge. De fleste af bidragene trækker på en socialkonstruktivistisk videnskabsteoretisk forståelse, men realistiske idéer dukker også op undervejs, eksempelvis når der henvises til Karaseks krav/kontrol-model eller typiske organisatoriske forhold, der kan udløse stress.

I redaktørernes indledning rammesættes stressbegrebet. Bogens præmis er, at stressfænomenet på den ene side er meget omtalt og – afhængig af undersøgelsesmetode – også hyppigt og oftere forekommende. Forsøg på at forbedre det psykiske arbejdsmiljø på danske arbejdspladser har ikke stoppet denne tendens, og de mange forskellige forståelser af stress gør det vanskeligt at forebygge og behandle stress effektivt. Redaktørernes håb er, at aktører i stressfeltet *"opnår en øget forståelse af begrebets kompleksitet samt en motivation til i fællesskab at udpege en frugtbar retning og et solidt ståsted, hvorfra en fælles forståelse*

af hvad stress er og ikke er, kan udvikles" (s. 9) og udvikling af en 'best practice' (s. 18). Der sigtes således mod konvergens, snarere end en fragmentering af stressbegrebet.

Bogen kan ses som havende tre hoveddele, hvoraf den første præsenterer dansk empirisk forskning. Her gennemfører Malene Friis Andersen en fænomenologisk analyse af interviews med stresssygemeldte og udleder nogle af de veje, ad hvilke stress på arbejdspladsen synes at opstå og udvikle sig. Tanja Kirkegaards relationelle perspektiv på stressfænomenet udmunder i en beskrivelse af stress som en kollektiv fortælling på arbejdspladsen, som det er vanskeligt – og måske risikabelt – at undslippe. Senere i bogen beskriver Mia Husted og Ditte Tofteng erfaringer fra et aktionsforskningsprojekt med hjemmehjælpere, hvor medarbejdere og ledere ud fra en inddragende, proceskonsultativ tilgang udvikler decentrale handleplaner i relation til stress.

I anden del af bogen er hovedvægten på mere teoretiske diskussioner: Svend Brinkmann præsenterer samfundstendenser (fx 'social acceleration' og 'humanistisk dehumanisering af arbejdet'), som han mener, er medforklarende i forhold til stressfænomenets udbredelse. Michael Pedersen og Anders Raastrup Kristensen problematiserer, at stress ofte behandles ved at fokusere på den stressramtes adfærd og foreslår i stedet en hårdere prioritering af opgaver mellem medarbejdere og ledere og en større bevidsthed om arbejdets primære formål. Ole Thyssen argumenterer for, at stress er en moderne reaktion på forholdsvis almindelige livskriser, og han mener, at det er vores opfattelse af arbejdets betingelser snarere end betingelserne selv, der medvirker til stress.

I de resterende kapitler præsenteres praktiske perspektiver på at forebygge og behandle stress. Gitte Haslebo og Gro Emmertsen Lund opridser socialkonstruktivistisk funderede strategier for konsultativt arbejde i organisationer, hvor den lokale diskurs eller de lokale narrativer om stress 'behandles', snarere end medarbejdere og ledere. Nadja U. Prætorius argumenterer for, hvordan stress i højere grad bør ses som en belastningsreaktion end en sygdom, og hvad dette betyder for behandling og forebyggelse af stress. Endelig giver Majken Matzau et arbejdspsykologisk bud på, hvordan en række organisatoriske og ledelsesmæssige forhold medvirker til at stresse medarbejderne.

Bogen er gennemgående velskrevet, og teksten flyder godt i de enkelte kapitler trods de mange "kokke". Men bogens helt store styrke er, at den lader forfattere fra forskellige perspektiver komme ligeligt til orde. Mens bogen ikke kommer med et koncist bud på, hvad stress er, sætter den tyk streg under, at man må forholde sig til flertydigheden, hvis man vil arbejde seriøst med stressproblematikker. Ser vi bort fra en socialkonstruktivistisk overvægt blandt bidragene og en nærmest ensidig afvisning af stresscoaching som bæredygtig strategi, er de præsenterede forståelser af stress ganske forskellige.

Det kan diskuteres, om bogen mon ikke vil medvirke til at åbne spørgsmålet om stressens natur snarere end at lukke det, da der er store forskelle perspektiverne imellem. Vi må forstå bogen som en invitation til at se nærmere på fænomenet i stedet for at stile mod en kort definition, der næppe indfanger alle aspekterne af den enkelte case. Det kunne i den forbindelse have været interessant med et bidrag om, hvilket perspektiv der anlægges i de store institutioner

i feltet (fx de arbejdsmiljømedicinske klinikker eller Arbejdstilsynet), som i praksis har stor betydning for, hvordan stress pt. håndteres i Danmark, og som repræsenterer en slags 'status quo'.

I forhold til bogens empiriske kapitler kan jeg i Brinkmann og Thyssens kapitler savne en kobling fra makrotendenser til det konkrete menneske, hvis liv er påvirket af stress. I nogle tilfælde er Thyssens analyser nærmest krænkende over for de, hvis karriere og familieliv er brudt sammen. Fx at stresskomplekset er "*et element i velfærdssamfundets store invitation til narcissisme*", eller at "*befolkningen melder sig under fanerne og føler sig stressede i lange baner*". Uanfægtet at den skarpe pen er del af en personlig stil, og at denne type analyser måske ligger under for kapitlernes korthed, kunne man have ønsket sig mere belæg for synspunkterne.

Jeg vil mene, at bogen primært er relevant for de, der – som mange af tidsskriftets læsere – har en særlig faglig interesse i eller arbejder konkret med stressproblematikker. Dette skyldes, at det kræver meget af læseren at forholde sig til de forskellige perspektiver og at skabe sin egen sammenhæng, det man 'tager med sig' fra bogen. Til gengæld får man inspiration og velskrevne indlæg på et højt fagligt niveau. De, der ønsker en mere generel introduktion til stressbegrebet, kan starte med eksempelvis Bo Netterstrøms bøger om emnet, der med sin realistisk funderede videnskabsforståelse lægger sig nærmere praksis blandt de store institutioner i stressfeltet. Men husk at dette kun er ét perspektiv!

Anmeldt af **Christian Dyrland Wåhlin-Jacobsen**, cand.psych. og videnskabelig assistent, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø.
e-mail: cdj@arbejdsmiljoforskning.dk

Temaer 2015

NUMMER 1

TEMA: BESKÆFTIGELSESSINDSATSEN – ANTAGELSER, KONTEKSTER OG KATEGORISERINGER

Temaredeaktører: Trine Larsen, Ole Sørensen & Annette Kamp

NUMMER 2

TEMA: BYGGE- OG ANLÆGSBRANCHENS ARBEJDSLIV UNDER FORANDRING

Temaredeaktører: Jens Arnholtz & Ida Juul

NUMMER 3

TEMA: ARBEJDSMARKEDET OG KRISEN

Temaredeaktører: Trine Larsen, Stine Rasmussen & Janne Glerup

NUMMER 4

TEMA: UNIVERSITETET OG ARBEJDSLIVET

Temaredeaktører: Ida Juul, Jakob Krause-Jensen, Katja Brøgger Jensen & Ole H. Sørensen